

OBJAŚNIENIA

do formularza PNT-02/u

Sprawozdanie o innowacjach w sektorze usług dotyczy działalności innowacyjnej prowadzonej przez przedsiębiorstwo w latach 2006-2008, w tym w szczególności nowych i istotnie ulepszonych produktów i procesów oraz nowych metod organizacyjnych i marketingowych wdrożonych przez przedsiębiorstwo w tym okresie.

Sprawozdanie o działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w sektorze usług w latach 2006-2008 oparte jest na międzynarodowym kwestionariuszu opracowanym przez ekspertów Unii Europejskiej i OECD (the Harmonized Survey Questionnaire).

Badanie prowadzone jest w ramach programu *Community Innovation Survey (CIS 2008)*, czyli międzynarodowego programu badawczego, koordynowanego przez Eurostat (Urząd Statystyczny UE) mającego na celu ocenę zakresu i charakteru działalności innowacyjnej przedsiębiorstw z różnych działów gospodarki w krajach UE i EFTA.

Innowacje są traktowane jako kluczowy czynnik wzrostu gospodarczego i odgrywają centralną rolę w kształtującej się właśnie nowej fazie rozwoju społeczeństwa i gospodarki zwanej społeczeństwem i gospodarką opartymi na wiedzy (GOW, ang. KBE).

Prosimy wszystkie przedsiębiorstwa o wypełnienie sprawozdania PNT-02/u w dotyczącym je zakresie.

Dział 1 i 2 wypełniają wszystkie przedsiębiorstwa.

Przedsiębiorstwa, które w dziale 2 odpowiadały „tak” na przynajmniej jedno z pytań A1, A2, E1, E2 prosimy o wypełnienie wszystkich pozostałych działów.

Przedsiębiorstwa, które w dziale 2 odpowiadały „nie” na wszystkie pytania A1, A2, E1, E2 nie wypełniają działów 4, 5, 6, 7 i 8 oraz rubryki 3 w dz. 3.

Innowacja, zgodnie z szeroką definicją przyjętą w niniejszym badaniu, jest to wdrożenie nowego lub istotnie ulepszanego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody organizacyjnej lub nowej metody marketingowej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem.

Produkty, procesy oraz metody organizacyjne i marketingowe, których dotyczy badanie nie muszą być nowością dla rynku (w kraju i/lub za granicą), na którym operuje Wasze przedsiębiorstwo. Badanie dotyczy produktów, procesów, metod organizacyjnych i marketingowych będących nowością przynajmniej dla Waszego przedsiębiorstwa. Produkty, procesy i metody nie muszą być opracowane przez Wasze przedsiębiorstwo, mogą to być produkty, procesy i metody opracowane przez inne przedsiębiorstwo bądź przez jednostkę o innym charakterze (np. instytut naukowo-badawczy, ośrodek badawczo-rozwojowy, szkołę wyższą, itp.).

Badaniami statystycznymi innowacji objęte są wszystkie możliwe stopnie nowości: od produktów, procesów, metod organizacyjnych lub metod marketingowych nowych na skalę światową, poprzez produkty, procesy i metody nowe w skali kraju lub rynku, na którym operuje przedsiębiorstwo, po produkty, procesy i metody nowe tylko dla danego przedsiębiorstwa, lecz już wdrożone w innych przedsiębiorstwach, branżach lub krajach.

Wspólną cechą innowacji jest fakt, że zostały one **wdrożone**.

Nowy lub istotnie ulepszony produkt zostaje wdrożony, gdy jest **wprowadzony** na rynek. Nowe procesy, metody organizacyjne lub metody marketingowe zostają wdrożone, kiedy rozpoczyna się ich faktyczne wykorzystywanie w działalności przedsiębiorstwa.

Działalność innowacyjna obejmuje szereg działań o charakterze naukowym (badawczym), technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym (komercyjnym), których celem jest opracowanie i wdrożenie innowacji. Niektóre z tych działań są innowacyjne same w sobie, inne zaś mogą nie zawierać elementu nowości, lecz być niezbędne do opracowania i wdrożenia innowacji.

Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczo-rozwojową, która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji.

Działy 2-8 dotyczą działalności innowacyjnej tylko w zakresie **innowacji produktowych i procesowych**.

Działy 9-10 dotyczą innowacji organizacyjnych i marketingowych

Dział 2. Innowacje produktowe, procesowe oraz działalność innowacyjna przerwana, zaniechana lub niezakończona w latach 2006-2008

Dział 2 dotyczy wprowadzonych w latach 2006-2008 innowacji produktowych i procesowych oraz działalności innowacyjnej w zakresie nowych lub istotnie ulepszonych produktów i procesów, która była przerwana, zaniechana lub niezakończona w latach 2006-2008.

Innowacja produktowa to wprowadzenie na rynek wyrobu lub usługi, które są nowe lub istotnie ulepszone w zakresie swoich cech lub zastosowań. Zalicza się tu znaczące udoskonalenia pod względem specyfikacji technicznych, komponentów i materiałów, wbudowanego oprogramowania, łatwości obsługi lub innych cech funkcjonalnych.

Nowy lub istotnie ulepszony produkt musi być innowacją przynajmniej dla Waszego przedsiębiorstwa (nie musi być innowacją dla rynku). Innowacja produktowa nie musi być opracowana przez Wasze przedsiębiorstwo, mogą to być produkty opracowane przez inne przedsiębiorstwo bądź przez inną instytucję. Innowacja produktowa może być wynikiem zastosowania nowej wiedzy lub technologii bądź nowych zastosowań lub kombinacji istniejącej wiedzy i technologii.

Nowy produkt to wyrób lub usługa, które różnią się znacząco swoimi cechami lub przeznaczeniem od produktów dotychczas wytwarzanych przez przedsiębiorstwo.

Istotne ulepszenia istniejących produktów polegają na zmianach materiałów, komponentów oraz innych cech zapewniających lepsze działanie tych produktów.

Innowacje produktowe w zakresie usług polegają na wprowadzeniu znaczących udoskołań w sposobie świadczenia usług, na dodaniu nowych funkcji lub cech do istniejących usług lub na wprowadzeniu całkowicie nowych usług.

Innowacją produktową nie są jednak zmiany, które nie pociągają za sobą znaczących zmian cech funkcjonalnych lub zastosowań produktu. Rutynowe aktualizacje/modernizacje oraz regularne zmiany sezonowe również nie stanowią innowacji produktowej.

Handel, transport lub magazynowanie nowych lub udoskonalonych produktów, wytworzonych przez inną jednostkę, nie stanowią innowacji produktowej dla przedsiębiorstwa świadczącego usługi handlowe, transportowe lub magazynowe. Jeśli jednak Wasze przedsiębiorstwo zaczyna sprzedawać (transportować, magazynować) całkowicie nowy rodzaj towarów (taki, który dotychczas nie obsługiwało) można taką działalność uznać za innowację produktową (oferowanie nowej usługi).

Innowacja procesowa jest to zastosowanie nowych lub istotnie ulepszonych metod produkcji, dystrybucji i wspierania działalności w zakresie wyrobów i usług.

Nowy lub istotnie ulepszony proces musi być innowacją przynajmniej dla Waszego przedsiębiorstwa (nie musi być innowacją dla rynku). Innowacja procesowa nie musi być opracowana przez Wasze przedsiębiorstwo, mogą to być procesy opracowane przez inne przedsiębiorstwo bądź przez inną instytucję.

Metody produkcji to techniki, urządzenia i oprogramowanie wykorzystywane do produkcji (wytwarzania) wyrobów lub usług.

Metody dostawy dotyczą logistyki przedsiębiorstwa i obejmują urządzenia, oprogramowanie i techniki wykorzystywane do nabywania środków produkcji, alokowania zasobów w ramach przedsiębiorstwa lub dostarczania produktów finalnych.

Do innowacji procesowych zalicza się nowe lub znacząco ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług. Mogą one polegać na znaczących zmianach w zakresie sprzętu i oprogramowania wykorzystywanego dla działalności usługowej lub na zmianach w zakresie procedur i technik wykorzystywanych do świadczenia usług.

Innowacje procesowe obejmują także nowe lub istotnie ulepszone techniki, urządzenia i oprogramowanie w działalności pomocniczej takiej jak zaopatrzenie, księgowość, obsługa informatyczna i prace konserwacyjne.

Innowacje procesowe mogą mieć na celu obniżenie kosztów jednostkowych produkcji lub dostawy, podniesienie jakości, produkcję bądź dostarczanie nowych lub znacząco udoskonalonych produktów.

W części E w pytaniach dotyczących działalności innowacyjnej prowadzonej w latach 2006-2008 która była przerwana, zaniechana lub nie zakończona do końca 2008 r. jako działalność innowacyjną należy przyjąć takie rodzaje aktywności **podjęte w celu opracowania i/lub wdrożenia innowacji produktowych i/lub procesowych** jak: nabycie maszyn i urządzeń technicznych, środków transportu, narzędzi, przyrządów, ruchomości i wyposażenia, oprogramowania, licencji, prace inżyniersko-przygotowawcze, wzornictwo przemysłowe, szkolenia, marketing oraz prace badawczo-rozwojowe. Zalicza się tu także prace badawczo-rozwojowe nie związane z konkretnymi innowacjami produktowymi i procesowymi (badania podstawowe).

Skrót PAN oznacza **placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk** (instytuty naukowe i samodzielne zakłady naukowe), natomiast skrót JBR oznacza **jednostki badawczo-rozwojowe**, tj. instytuty naukowo-badawcze, centralne laboratoria, ośrodki badawczo-rozwojowe i inne jednostki organizacyjne działające na podstawie **ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo – rozwojowych (Dz. U. Z 2001r., Nr 33,poz.388, z późn. zm.)**, których podstawowym zadaniem jest prowadzenie prac badawczo-rozwojowych na rzecz określonych dziedzin gospodarki narodowej i życia społecznego.

Dział 3. Przychody netto ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług), towarów i materiałów w 2006 i 2008 r. w tys. zł.

Rubryki 1 i 2 wypełniają wszystkie przedsiębiorstwa.

Rubrykę 3 wypełniają tylko przedsiębiorstwa, które odpowiedziały „tak” w dziale 2 w wierszu A1a i/lub A1b

W **rubrykach 1 i 2** należy podać uzyskane odpowiednio w 2006 i 2008 r. przychody (bez podatku od towarów i usług) ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług), towarów i materiałów.

Dla banków jako przychody ze sprzedaży należy przyjąć przychody z tytułu odsetek i prowizji, a dla zakładów ubezpieczeń składki przypisane brutto.

Dla jednostek składających sprawozdanie F-01/I-01 dane zawarte w dziale 3 wiersz 1, rubr.2 sprawozdania na formularzu **PNT-02/u** muszą być zgodne z sumą wierszy 02 i 06 w dziale 1 część I sprawozdania **F-01/I-01** (dla jednostek, które składają sprawozdanie F-01/I-01 zgodnie z **Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości** zgodne z sumą wierszy 02, 06 w dziale 1 oraz wiersza 05 w dziale 4 część I sprawozdania F-01/I-01).

W rubryce 3 wiersz 1 należy podać uzyskane w **2008 r.** przychody netto ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług) nowych i istotnie ulepszonych wprowadzonych na rynek w ciągu **ostatnich 3 lat** (tzn. w latach 2006-2008); w rubryce 3 wiersz 2 produktów nowych i istotnie ulepszonych dla rynku, na którym działa Wasze przedsiębiorstwo, zaś w rubryce 3 wiersz 3 produktów nowych i istotnie ulepszonych tylko dla Waszego przedsiębiorstwa.

Dział 4. Działalność innowacyjna i nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych

Dział 4 wypełniają przedsiębiorstwa, które odpowiedziały w dz. 2 „tak” w przynajmniej jednym z wierszy: A1, A2, E1, E2.

Dział 4A dotyczy działalności innowacyjnej prowadzonej w latach **2006-2008**

Dział 4B dotyczy nakładów finansowych poniesionych na działalność innowacyjną w **2008 r.** w ujęciu według rodzajów działalności innowacyjnej (wiersze 02 - 13) oraz według źródeł finansowania tych nakładów (wiersze 14 – 18).

W przypadku braku ewidencji podstawowej uniemożliwiającego wypełnienie dz. 4B przedsiębiorstwa powinny podać dane szacunkowe z odpowiednią adnotacją.

Badane nakłady obejmują tzw. budżet innowacji, tzn. wszelkie wydatki niezależnie od źródeł finansowania, bieżące i inwestycyjne, poniesione w 2008 r. na wszystkie rodzaje działalności innowacyjnej, na prace zakończone sukcesem (tzn. wdrożeniem innowacji), przerwane, zaniechane i nie zakończone do końca 2008r.

Działalność badawcza i rozwojowa (badania i eksperymentalne prace rozwojowe) są to systematycznie prowadzone prace twórcze, podjęte dla zwiększenia zasobu wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie, jak również dla znalezienia nowych zastosowań dla tej wiedzy. Działalność B+R odróżnia od innych rodzajów działalności dostrzegalny element nowości i eliminacja elementu niepewności. Obejmuje ona **badania podstawowe i stosowane oraz prace rozwojowe.**

Opracowywanie oprogramowania jest zaliczane do działalności B+R, o ile jest związane z rozwojem (poszerzeniem) wiedzy naukowo-technicznej.

Badania podstawowe są to prace teoretyczne i eksperymentalne podejmowane przede wszystkim w celu zdobycia lub poszerzenia wiedzy na temat przyczyn zjawisk i faktów, nie ukierunkowane w zasadzie na uzyskanie konkretnych zastosowań praktycznych.

Badania stosowane są to prace badawcze podejmowane w celu zdobycia nowej wiedzy mającej konkretne zastosowania praktyczne. Polegają one bądź na poszukiwaniu możliwych zastosowań praktycznych dla wyników badań podstawowych bądź na poszukiwaniu nowych rozwiązań pozwalających na osiągnięcie z góry założonych celów praktycznych. Wynikami badań stosowanych są modele próbne wyrobów, procesów czy metod.

Prace rozwojowe są to prace, w szczególności konstrukcyjne, technologiczno-projektowe oraz doświadczalne, polegające na zastosowaniu istniejącej już wiedzy, uzyskanej dzięki pracom badawczym lub jako wynik doświadczenia praktycznego, do opracowania nowych lub istotnego ulepszenia istniejących materiałów, urządzeń, wyrobów, procesów, systemów czy usług, łącznie z przygotowaniem prototypów oraz instalacji pilotowych.

W wierszu 02 należy podać nakłady ogółem na **prace badawcze i rozwojowe (B+R)** związane z opracowywaniem nowych lub udoskonalonych produktów i procesów, wykonane przez samo przedsiębiorstwo (wiersz 03) lub nabyte od innych jednostek (wiersz 04).

W przypadku jednostek wypełniających sprawozdanie PNT-01 dane zawarte w wierszu 03 w dziale 4B sprawozdania na formularzu PNT-02/u muszą być zgodne z danymi wykazanymi w wierszu 01 w dziale 1 sprawozdania na formularzu PNT-01 oraz dane zawarte w dziale 4B, wiersz 04 sprawozdania na formularzu PNT-02/u muszą być zgodne z danymi wykazanymi w wierszu 1 działu 2 sprawozdania na formularzu PNT-01.

Nakłady wewnętrzne na prace B+R (**wiersz 03**) są to nakłady poniesione w roku sprawozdawczym na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, niezależnie od źródła pochodzenia środków.

Nakłady **wewnętrzne** na prace B+R obejmują zarówno nakłady **bieżące**, jak i nakłady **inwestycyjne** na środki trwałe związane z działalnością B+R, lecz nie obejmują amortyzacji tych środków.

Nakłady bieżące są to nakłady osobowe (wynagrodzenia brutto: osobowe, bezosobowe i honoraria oraz nagrody i wypłaty z zysku do podziału; narzuty na wynagrodzenia obciążające zgodnie z przepisami pracodawcę), a także koszty zużycia materiałów, przedmiotów nietrwałych i energii, koszty usług obcych obejmujące: obróbkę obcą, usługi transportowe, remontowe, bankowe, pocztowe, telekomunikacyjne, informatyczne, wydawnicze, komunalne itp., koszty podróży służbowych oraz pozostałe koszty obejmujące w szczególności podatki i opłaty obciążające koszty działalności i zyski, ubezpieczenia majątkowe i ekwiwalenty na rzecz pracowników – w części, w której dotyczą

działalności B+R. Nakłady bieżące nie obejmują amortyzacji środków trwałych oraz podatku VAT.

Nakłady inwestycyjne obejmują nakłady na nowe środki trwałe, nakłady na zakup (przejęcie) używanych środków trwałych oraz na pierwsze wyposażenie inwestycji nie zaliczane do środków trwałych, a nabyte ze środków inwestycyjnych. Wartość nakładów inwestycyjnych powinna obejmować zarówno nakłady na środki trwałe związane z działalnością B+R, oddane do użytku w roku sprawozdawczym, jak też nakłady poniesione w tym okresie na inwestycje nie zakończone (tj. na przyszłe środki trwałe związane z działalnością B+R).

Nakłady **zewnętrzne** na działalność B+R (**wiersz 04**) obejmują wartość prac B+R wykonanych poza jednostką sprawozdawczą przez wykonawców (podwykonawców) krajowych oraz nakłady poniesione przez jednostkę sprawozdawczą na prace B+R wykonane za granicą.

W **wierszu 05** należy wykazać koszty nabycia wiedzy zewnętrznej w postaci patentów, wynalazków (rozwiązań) nie opatentowanych, projektów, wzorów użytkowych i przemysłowych, licencji, ujawnień *know-how*, znaków towarowych oraz usług technicznych związanych z wdrażaniem innowacji produktowych i procesowych (z wyjątkiem usług B+R, których nabycie wykazywane jest w wierszu 04).

W **wierszu 06** należy wykazać koszty zakupu oprogramowania związane z wdrażaniem innowacji produktowych i procesowych nie sklasyfikowane gdzie indziej (koszty oprogramowania tzw. zintegrowanego wykazywane są łącznie z nakładami na maszyny i urządzenia).

W **wierszach 07 – 10** prosimy podać, w ujęciu według aktualnie obowiązującej Klasyfikacji Środków Trwałych (KŚT), nakłady inwestycyjne na zakup i montaż maszyn i urządzeń związanych z wdrażaniem innowacji produktowych i procesowych oraz na budowę, rozbudowę i modernizację budynków służących wdrażaniu innowacji produktowych lub procesowych (z wyjątkiem nakładów inwestycyjnych związanych z prowadzoną działalnością B+R, które należy wykazać w wierszu 02).

W **wierszu 11** należy podać wydatki poniesione na szkolenie personelu związane z wprowadzaniem innowacji produktowych i procesowych począwszy od etapu projektowania aż do fazy marketingu. Obejmują one zarówno nakłady na nabycie zewnętrznych usług szkoleniowych, jak i nakłady na szkolenie wewnętrzne. Mogą to być np. koszty szkolenia personelu w zakresie obsługi programów komputerowych związanych z wprowadzanymi innowacjami produktowymi lub procesowymi, itp. Koszty szkolenia personelu związane z działalnością inną niż wprowadzane nowe lub istotnie ulepszone produkty lub procesy nie powinny być tu wliczane.

W **wierszu 12** powinny być podane nakłady na marketing związany z wprowadzaniem nowych lub istotnie ulepszonych produktów. Nakłady te obejmują wydatki na wstępne badania rynkowe, testy rynkowe oraz reklamę wprowadzającą na rynek nowe lub istotnie ulepszone produkty.

W **wierszu 13** należy wykazać pozostałe nakłady poniesione na wprowadzanie innowacji produktowych lub procesowych. Obejmuje czynności nie zaliczone do działalności B+R takie jak: studia wykonalności, testowanie i ocenę nowych lub znacząco ulepszonych produktów lub procesów (z wyjątkiem testowania zaliczanego do prac B+R takiego jak np. testowanie prototypów), standardowe opracowywanie i udoskonalanie oprogramowania, oprzyrządowanie, prace inżyniersko-przygotowawcze.

W **wierszu 16** należy podać wydatki ze środków pozyskanych od jednostek i ośrodków zagranicznych na finansowanie działalności innowacyjnej. Fundusze pochodzące z pożyczek zwrotnych nie powinny być tu wykazane, natomiast należy wykazać środki z pożyczek, co do których ustala się w odpowiednich porozumieniach, że pod określonymi warunkami, mogą być darowane. Jednostki będące filiami przedsiębiorstw zagranicznych (wielonarodowych) powinny tu wykazać środki bezzwrotne otrzymane od tzw. spółek-matek.

W **wierszu 17** należy wykazać środki otrzymane na działalność innowacyjną z tzw. funduszy kapitału ryzyka.

Kapitał ryzyka (*Venture Capital*, w skrócie VC) jest jedną z odmian *private equity*. Są to inwestycje dokonywane we wczesnych stadiach rozwoju przedsiębiorstw, służące uruchomieniu przedsiębiorstwa lub jego ekspansji.

Private Equity są to inwestycje na niepublicznym rynku kapitałowym, służące osiągnięciu dochodu poprzez średnio- i długoterminowe zyski z przyrostu wartości kapitału.

W **wierszu 18** należy podać wartość kredytów bankowych - krajowych i zagranicznych - przeznaczonych na działalność innowacyjną.

Dział 7. Współpraca w zakresie działalności innowacyjnej w latach 2006–2008

Dział 7 wypełniają przedsiębiorstwa, które odpowiedziały w dz. 2 „tak” w przynajmniej jednym z wierszy: A1, A2, E1, E2.

Współpraca w zakresie działalności innowacyjnej z innymi jednostkami, której poświęcony jest dział 7, oznacza aktywny udział we wspólnych projektach dotyczących działalności B+R i innych rodzajów działalności innowacyjnej. Współpraca taka może mieć charakter perspektywiczny i długofalowy i nie musi pociągać od razu za sobą bezpośrednich, wymiernych korzyści ekonomicznych dla uczestniczących w niej partnerów.

Zwykłego zamawiania prac u wykonawców zewnętrznych, bez aktywnego współudziału w ich realizacji, nie należy uważać za współpracę w zakresie działalności innowacyjnej.

Przykłady innowacji*

Innowacje - produkty

*wprowadzenie po raz pierwszy usług internetowych takich jak: operacje bankowe, opłata rachunków, elektroniczne zakupy, zamawianie biletów

*nowe rodzaje kredytów np. kredyt z maksymalną ratą spłaty i zmiennym oprocentowaniem

*wprowadzenie kart inteligentnych i wielofunkcyjnych kart plastikowych

*nowe, samoobsługowe placówki bankowe

Innowacje - procesy

*wprowadzenie elektronicznego systemu rozliczeń

*ulepszanie produktów wspomagane komputerowo

*digitalizacja procesów drukowania

*wprowadzenie systemu automatycznej odpowiedzi głosowej

*automatyczny, elektroniczny system wymiany informacji pomiędzy dostawcami a klientami

*wprowadzenie oprogramowania do identyfikacji optymalnej trasy dostawy

*wprowadzenie oprogramowania dla księgowości, dokonywania zakupów itp.

*wprowadzenie elektronicznego systemu biletowego

Innowacje organizacyjne

*założenie nowej, łatwo dostępnej dla pracowników bazy danych najlepszych rozwiązań, przykładów i innej wiedzy

*pierwsze wprowadzenie anonimowego systemu raportowania błędów i zagrożeń w celu identyfikacji ich przyczyn i zmniejszenia częstotliwości występowania

*nawiązanie po raz pierwszy współpracy w zakresie badań z uniwersytetami lub innymi organizacjami badawczymi

Innowacje marketingowe

*wprowadzenie indywidualnego systemu informacji uzyskanego np. z kart stałych klientów w celu dopasowania prezentacji produktów do potrzeb indywidualnych klienta

*wprowadzenie nowego znaku firmowego dla produktu na nowym rynku